स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत बांधण्यात येणाऱ्या शौचालयांच्या व इतर अनुषंगिक बांधकामाच्या दर्जाबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक - स्वमअ-२०१५/प्र.क्र.२४८/नवि-३४
हुतात्मा राजगुरु चौक,मादाम कामा मार्ग
४ था मजला, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : १ डिसेंबर, २०१६

पहा :

१) केंद्र शासनाच्या शहरी विकास मंत्रालयाने डिसेंबर,२०१४ मध्ये स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) साठी प्रसिध्द केलेल्या मार्गदर्शक सूचना.
२) शासन निर्णय, नगर विकास विभाग, क्रमांक स्वमाअ-२०१५/प्र.क्र.२३/नवि-३४, दिनांक १५ मे,२०१५.
३) राज्य अभियान संचालक, स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान यांचे परिपत्रक क्रमांक राअंस/ कार्यान्वयन सूचना/४२/१५-१६, दिनांक २८ जुलै,२०१५.
४) शासन परिपत्रक, नगर विकास विभाग, क्रमांक : स्वमअ-२०१५/प्र.क्र.२४८/नवि-३४, दिनांक २० नोव्हेंबर,२०१५.

परिपत्रक :

राज्यामध्ये स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) ची अंमलबजावणी मिशन मोड पध्दतीने सुरु आहे. या अभियानांतर्गत संबंधित लाभार्थ्यांमार्फत करण्यात येणारे शौचालयाचे बांधकाम व त्यासाठी ते वापरत असलेले साहित्य चांगल्या दर्जाचे, टिकावू व शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार असणे आवश्यक असल्याबाबतच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना संदर्भीय क्र.४ येथील दिनांक २० नोव्हेंबर, २०१५ च्या परिपत्रकान्वये निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. यामध्ये प्रामुख्याने शौचालयाच्या जोथ्यापर्यंतच्या बांधकामामध्ये (उदा. दोन पीट, अथवा सेफ्टीक टँक यासाठी) बाजारात उपलब्ध असलेल्या प्लास्टिकच्या तयार साहित्याचा (Prefabricated Plastic Material) वापर करु नये, तसेच एक पीटचे अथवा कोणत्याही मैला संकलन प्रणालीस न जोडलेली, शौचालये बांधण्यात येवू नयेत व शौचालयांच्या बांधकामासाठी प्रीफॅब्रीकेटेड (Prefabricated) साहित्याच्या वापराबाबत नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थाच्या स्तरावरुन शिफारस करण्यात येवू नये, इत्यादी बाबींचा समावेश आहे.

२. या अभियानांतर्गत राज्यातील आतापर्यंतच्या अंमलबजावणीमध्ये असे दिसून आले आहे की, काही शहरांमध्ये प्रीफॅब्रीकेटेड साहित्याचा वापर अजूनही वैयक्तीक शौचालयांच्या बांधकामासाठी करण्यात येत असून अशा प्रकारे वापरण्यात येत असलेल्या प्रीफॅब्रीकेटेड साहित्याचा दर्जाही चांगला नसल्याचे आढळून आले आहे. स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत बांधण्यात येणारी शौचालये ही केवळ या अभियानांतर्गत ठरवून दिलेले उद्दिष्ट पूर्तीसाठी बांधण्यात येत नसून, अशा बांधण्यात येत असलेल्या शौचालयांचा वापर हा संबंधित लाभार्थी कुटुंबाने नियमितपणे करणे अपेक्षित आहे. त्यासाठी या अभियानांतर्गत बांधण्यात येणाऱ्या शौचालयांच्या बांधकामाचा दर्जा चांगला असला तरच संबंधित शहरांचे हागणदारी मुक्ती मध्ये सातत्य राहू शकेल. यास्तव, दिनांक २० नोव्हेंबर, २०१५ च्या शासन परिपत्रकामध्ये

नागरी भागामध्ये वैयक्तीक शौचालयाचे बांधकाम करण्यासाठी प्रीफॅब्रीकेटेड (Prefabricated) साहित्याच्या वापर न करण्याबाबत दिलेल्या सूचनांचा व इतर सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.

३. राज्यामध्ये काही ठिकाणी प्रीकास्ट (Pre-cast) शौचालयांचे मॉडेल उपलब्ध आहेत. स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत वैयक्तीक शौचालय बांधकामासाठी प्रीकास्ट (Pre-cast) साहित्याचा वापर करताना त्या साहित्याचा दर्जा सोबत जोडलेल्या जोडपत्र-१ मध्ये दिलेल्या तांत्रिक तपशीलानुसार असेल तरच त्याचा वापर करण्याबाबत नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या स्तरावरून शिफारस करण्यात यावी.

४. उपरोक्त सुचनांचे सर्व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी काटेकोरपणे पालन करावे. या सूचनांचे पालन न झाल्याचे आढळून आल्यास संबंधितांविरूध्द शिस्तभंग विषयक कार्यवाही करण्यात येईल.

५. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६१२०११५१७१९७८२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

Sudhaker
Dnyandeo Bobade

Digitally signed by Sudhakar Dnyandeo Bobade
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=Urban Development, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=bc1634ab95abe4652ec2433f0ccd505c20ea3e7ecad3bfcb55d49ad9dbd0fe5e, serialNumber=2e4705465b9bdfd5b38b2d36aae83659869796cb8cc2aefbc550989feec27db1, cn=Sudhakar Dnyandeo Bobade
Date: 2016.12.01 15:36:58 +05'30'

(सुधाकर ज्ञा. बोबडे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति :

१) मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२) मा.राज्यमंत्री, नगर विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३) नगराध्यक्ष, नगरपरिषदा/ नगरपंचायती (सर्व)
४) मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
५) आयुक्त, तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, वरळी, मुंबई
६) सचिव (नवि-२) नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
७) विभागीय आयुक्त (सर्व)
८) जिल्हाधिकारी (सर्व)
९) आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व)
१०) सह सचिव (अर्थसंकल्प) नगर विकास विभाग, मुंबई
११) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१२) राज्य अभियान संचालक, स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) मुंबई
१३) मुख्याधिकारी, नगरपरिषदा / नगरपंचायती (सर्व)
१४) उप संचालक, नगरपालिका शाखा, विभागीय आयुक्त कार्यालय (सर्व)
१५) जिल्हा प्रशासन अधिकारी, नगरपालिका शाखा, जिल्हाधिकारी कार्यालय (सर्व)
१६) निवडनस्ती, नवि-३४, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई

जोडपत्र-१

(शासन परिपत्रक, नगर विकास विभाग, क्रमांक - स्वमअ-२०१५/प्र.क्र.२४८/नवि-३४ दिनांक १ डिसेंबर, २०१६ चे जोडपत्र)

Specifications for toilet and septic tanks

Specification for Toilet Unit

Dimension of toilet unit

The minimum size shall be as under-

(a) Independent toilet 0.9 m. x 1 .2 m.

(b) Combined bath room and toilet 1.80 sq. m. with minimum width of 1.00 m

In case of circular toilet in shape, the minimum floor area of toilet shall be 1.1 m2 with a minimum diameter of 1.2 m.

Height

The Height of a toilet or combined bathroom and toilet measured from the surface of the floor to the lowest point in the ceiling (bottom of slab) shall be not less than 2.1 m.

Material

Toilet super structure may be constructed of RCC pre-cast materials as approved by the Chief Officer and shall conform to Standard specifications for buildings[1].

The following minimum specification shall be adhered for toilet with RCC precast wall panel:

- Minimum grade of Pre-cast RCC wall panel shall conform to M-20 Grade
- Minimum thickness of Pre-cast RCC wall panel shall be of 40 mm
- The item pertains to provision and installing Pre-cast RCC wall panels of specified minimum dimensions with requisite reinforcement shall conform to general standard specifications for buildings. It should be in good condition without any damage or cracks at the time of fixing.

Other Requirements

Every toilet shall

(a) be so situated that at least one of its wall shall open to external air with the size of opening (windows, ventilators, louvers) not less than 0.3 sq. m. in area and side not less than 0.3 m.

(b) have the platform or seat made of water tight non absorbent material,

(c) be enclosed by walls or partitions and the surface of every such wall or partitions shall be finished with a smooth impervious material to a height of not less than 1 m. above the floor of such a room; and

(d) be provided with an impervious floor covering, sloping towards the drain with a suitable grade and not towards verandah or any other room.

---

[1] "Standard specifications for buildings – Volume II" issued by Public works and housing department, Government of Maharashtra.

(e) material and installation pertains to W.C. pan with P or S trap, Door and Door frame, Tiles, internal plumbing and electrification etc. shall be conform to standard specifications for buildings

Specification for Septic tank

Dimensions of Septic Tank

- Septic tank shall have minimum width of 750 mm, minimum depth of one meter below water level and a minimum liquid capacity of 1000 litres.

- For rectangular septic tanks, the length of the tank shall be 2 to 4 times the width. Suitable sizes of septic tanks are given in Appendix A of IS 2470-1 (1985): Code of practice for installation of septic tanks, Part I: design, criteria and construction [CED 24: Public Health Engineering.].

- For circular tanks the minimum diameter shall not be less than l.35 m and operating depth shall not be less than 1.0 m.

- Free board - A minimum free board of 300 mm should be provided.

Material

- **Septic tanks**: The construction shall be of brick work, stone masonry, concrete or other suitable materials as approved by the Chief Officer and shall conforms to standard specifications for buildings
- In case of installation of hume pipe septic tank, it shall conforms to specification No Bd.V.45 of "Standard specifications for buildings – Volume II" issued by Public works and housing department, Government of Maharashtra.
- When the disposal of septic tank effluent is to seepage pit, the seepage pit may be of any suitable shape with the least cross sectional dimension of 90 cm. and not less than 100 cm. in depth below the invert level of the inlet pipe. The pit may be lined with stone, brick or concrete blocks with dry open joints which should be backed with at least 7.5 cm. of clean coarse aggregate. The lining above the inlet level should be finished with mortar. The construction shall be of perforated brickwork. Providing a soak pit shall conforms to specification No Bd.V.46 of standard specifications for buildings.

Other Requirements

- Septic tanks may be constructed of brick work, stone masonry, concrete or other suitable materials as approved by the Chief Officer.
- Access Openings and Cover - Each compartment of a septic tank shall be provided with a rectangular access opening measuring, not less 455 x 610 mm or a circular opening 500 mm diameter. The cover to access openings shall be of reinforced concrete or of cast iron. A cover shall incorporate a suitable lifting device and when in place after installation of the septic tank shall fit neatly and be sealed to prevent the ingress of water.
- Every septic tank shall be provided with ventilating pipe of at least 50 mm diameter. The top of the pipe shall be provided with a suitable cage of mosquito proof wire mesh. The ventilating pipe shall extend to a height, which would cause no smell nuisance to any building in the area. Generally, the ventilating pipe may extend to a height of about 2 m.
